

Ivo Svetina

Disciplina bolečine (Stance Praznine)

Založba Obzorja, Maribor 1993

Ivo Svetina že lep čas razvija enega najbolj ezoteričnih lirskih glasov med sodobnimi slovenskimi pesniki. Zbirka *Knjiga očetove smrti* (1990) predstavlja nekakšen prelom, uverturo v novo ustvarjalno obdobje. Vanj lahko zaradi vsebinske bližine vključimo *Glasove snega* (1992) in *Disciplino bolečine* (1993). V tem obdobju si Svetinova poezija čedalje intenzivneje zastavlja vprašanje smrti, načinov, oblik in naličja, pod katerim tiči truplo umrlega. S tem krogom spraševanj je tesno povezano vprašanje življenja po smrti, večnosti in neskončnosti. Hkrati pesnika zanima izvir mišljenja, od koder črpa čistost in neposrednost podob, s katerimi izraža skorajda otroško začudenost. S sublimiranimi podobami narave skuša ujeti "slepo polje" bivanjskega toka, raziskati končnost, minljivost življenja, zgrabiti od znotraj omrtvičen, zaustavljen trenutek. Pesmi z neskrto prvo osebo in nagovorom se zdijo kot podobe iz sanj, v svoje izmuzljive mreže skušajo zajeti drugačno videnje in doživljanje smrti ter možnost ponovnega rojstva. Njihova motivno-tematska matrica se približuje vzhodnjaški modrosti lamaizma, ki ga pesnik posreduje v osebno pregneteni viziji. Ti nauki so za zahodnoevropskega (in s tem slovenskega) bralca popolna eksotika.

Tematski horizont, morda kar linija, ki zamejuje Svetinovo pesniško govorico, je začrtana v prvi pesmi nove zbirke *Disciplina bolečine*. Poteka na premici znanje-bolečina-nič, treh entitet, ki jim pesnik pripiše veljavnost absolutna, zato bi jih lahko zapisali kar z veliko začetnico. Znanje je drugo ime za modrost, za tisto "neuničljivo silo duha, ki omogoča višje oblike bivanja," nič je nepresegljivi atribut popolnosti. Ena največjih skrivnosti tibetanskega budizma je misel, da je eden od pomembnih vidikov sveta resničnosti praznina, nič. Praznina, izpraznjena celo svoje praznosti, je sublimni cilj tibetanskih menihov in duhovnov. Ti skušajo nič misliti v stanju najvišje zamaknjenosti. Pot, ki vodi do tega spoznanja, pa je zaznamovana z bolečino, vendar je rezultat že onstran praga muk in bolečin. Nisem se po naključju naslonila na nekatera oporišča daljnoazijske religiozno-filozofske misli. Svetinova poezija se je na pragu devetdesetih preusmerila v območje vzhodnoazijskih duhovnih tokov, iščeč transcendentalno zatočišče. V spremnem tekstu pojasni avtor genezo in ustvarjalni

proces poezije, ki jo je spodbudila njegova notranja duhovna žeja. Namreč: pesnik ni več prenesel strahu in tesnobe pred absolutnim ničem, neznosnega pogleda na brezno, črno luknjo, ki je zazevala na mestu boga, absoluta, ideala. Težko je živeti z grozo zgolj nič, še težje pa pesniti pod bremenom dovršenega nihilizma. Paravan pred zastrašujočo praznino si poišče Svetina v modrostnih naukih in izrekih vzhodnih pesnikov, mislecev in drugih razsvetljenih duhov, predvsem pri A. Govindi in Nagarjuni. Samoumevno se ob tem porodi dvom, s kolikšno močjo, energijo in prepričljivostjo se zmore posameznik, vzgojen in šolan v zahodnoevropski miselni in duhovni tradiciji, živeti v popolnomo drugačno bivanjsko, miselno in duhovno obeležje, bistveno spremenjenih ali celo nasprotnih duhovnih koordinat. Toda čedalje več je tistih, ki iščejo rešitev pred destruktivnimi posledicami zahodnoevropske metafizike v soglasju, oplajajoči sintezi vzhodnjaških filozofij z zahodno miselnostjo, in to ne le na humanističnem področju.

Temu primerna je erotika. Za pesniško produkcijo Iva Svetine iz sedemdesetih, zlasti pa osemdesetih let je značilno, da cepi dekorativni esteticizem na metafizično obnebej Orienta, na senzualno dialektiko paradoksov. Zaradi bibličnih referenc usmerja prvotno prekipjavajočo, razbrzdano čutnost v strožje, bolj urejene pesniške pokrajine. Po tej plati sta paradigmatični zbirki *Marija in živali* (1986) in *Péti rokopisi* (1987), ki se oblikujeta na križišču vzhodnjaške senzibilnosti in biblične refleksivnosti v eklektično atmosfero osemdesetih let. Tematizirana erotika iz zadnjih zbirk, od *Knjige očetove smrti* (1990), postaja čedalje bolj sublimirana, zadržana, potišana. Vsekakor ni več monomanično v središču avtorjevega zanimanja, kakor se je to dogajalo sprva. Erotična gnanost takrat ni bila le pglavitna karakteristika estetiziranega senzualizma, temveč je postala intimni garant celovitosti sveta in smisla bivanja. V začrtani optiki se poetično besedilo prelevi v hrbtno, narobno stran nasladnega tkiva fizisa, halucinatoričnega objekta želje. V njegovi zgodnejši poeziji se je zdel ustvarjalni akt pesnjenja tako neverjetno podoben spolnemu, njegovi slasti in bolečini, kot da sta oba pojava samo dve obliki enega in istega hrepenenja po Drugem. Zato je neprecenljiva vrednost poezije v njenem iskanju drugega, v odkrivanju druge strani. Med navdahnjeno pesniško besedo in stvarstvom se sproži nenavaden obred, kjer se posamezne besede pretopijo v znake, ki iščejo pomen za poimenovanje neznanega, še neodkritega in neizrečenega.

Namen poezije ni tolažiti človeka zaradi njegove umrljivosti, temveč mu je treba razkriti slutnjo, da sta življenje in smrt neločljiva, da predstavljata celoto. S poetičnimi besedili iz *Discipline bolečine* njihov zapisovalec izpričuje, da je poezija dogodek posebne vrste, nekakšno razodetje, ki se razgrne v človeku na koncu potovanja, polnega preobrazb. Veliko število pričujočih pesmi upesnjuje nepretrgano verigo metamorfoz, iz anorganskih oblik v organske in narobe. Te preobrazbe ne premorejo tolikšne poetične moči in bujnosti, kakršno je doslej žarčila Svetinova poezija. Tok neprestanih sprememb je podvržen razumski kontroli, disciplini hladne, analitične zavesti. Pesnik se ne prepušča spontanemu toku halucinantnih, nadrealnih videnj,

ampak samo skoz ozko špranjo po koščkih razkriva lastno nezavedno. Če hoče ustvarjalec izraziti samega sebe, mora izničiti zavest in dati spregovoriti nezavednemu, ki je strukturirano kot govorica, obdarjena z lastno močjo. Kakovostna je tista umetnost, ki zmore z ustreznimi izraznimi sredstvi izraziti, predstaviti kar najbolj subjektivne vsebine, značilne za določenega ustvarjalca. Kakor sem nekje že zapisala, gre iskati izpovedni višek Svetinovih subjektivnih, individualiziranih pesniških iskanj v njegovi zgodnejši poeziji iz sedemdesetih in osemdesetih let.

Duhovni "obrat" na Vzhod je povlekel za sabo jezik in slog pesmi. Od barokizirajočega senzualnega jezika, tako značilnega za Svetinovo poezijo, ki je pred dobrim desetletjem in več vrvela v čutnem obilju metafor, utripala v nasladnem deliriju besed, pulzirala v drznih stilističnih prelomih. Pesniška govorica Iva Svetine postaja čedalje bolj disciplinirana, skorajda asketska. Notranji ritem pesmi je mirnejši, slog se prepušča refleksivnosti in komaj nakazani didaktičnosti. Končni vtis je podoben resignaciji, privajenosti na trpljenje in bolečino, celo sprijaznjenosti pesnikove misli z lastno končnostjo. V nekem približku ne le *Disciplina bolečine* (ki jo je pesnik dokončal januarja 1992), temveč tudi kasnejša zbirka *Glasovi snega* predstavlja pesnikov obračun s samim seboj, pregled storjenega. V načrtanem smislu izzvenijo verzji: "Kar sem smel, sem spoznal: / barve, vonje, okuse - / oko se je odžejalo do pijanosti. / Imena zemlje, vode, ognja in vetra / sem izgovarjal glasno, / da bi jih oklical, obudil, okronal / s pečatom srčnim." (str. 91).

Posebna odlika Svetinovih verzov so paradoksi in alogični vozli, s pomočjo katerih pesnik predano izgraja skrivnostne embleme in simbole. Tokrat je njegovo izjavljanje manj udarno, postaja bolj prikrito in mehko, razprto čudežnemu in nedoumljivemu prehodu iz ne-bit v biti. Iz razpok, premolkov, praznih mest njegove govorice se da zaslutiti željo (ambicijo?), da bi se mu pesem preobrazila v sveti tekst. Toda želji prečijo pot disciplina jezika in zahteve zglajene dikcije; tako pesnik zapeljuje bralčevo uho in oko, da v prizorih, zgrajenih iz veččih in čistih metafor, prisluhne odmevom tuje, tavajoče, a nezadržno privlačne usode.

Tea Štoka